

B. IOH. ANDR. SCHMID, P. P. O.
DISQVISITIO
DE
MIRACVLO
TERRAE MOTVS
TEMPORE
PASSIONIS CHRISTI
SVBSECVTO

EDITIO NOVISSIMA

HELMSTADII
EX OFFICINA VID. B. PAVL. DIET. SCHNORR (4

FRON ANDR. SCHMIDT

DE

MIRACULOS

TERRAE MOTVS

TEMPORIS

PASSIONIS CHRISTI

AVASTO

EDITIO NOVISSIMA

LEIPZIG

EX OFFICINA AED. D. I. J. SCHMIDT. SCHEFFNER

PRAEFATIO

RATIONEM INSTITVTI BREVI-
OSTENDENS.

Terræ motum passionem & mor-
tem mellitissimi nostri Salvato-
ris subsecutum, sacris & profa-
nis literis famosum, cathedræ
Physicæ sistere lubuit. Equidem hunc alias
causis suis naturalibus dirigi, multa insolentia
producere, quis nescit? Hinc optime Se-
neca scribit: *Mille miracula movet, faciem-
que mutat locis, & defert montes, subrigit
plana, valles extuberat, novas in profundo
Insulas erigit. Hæc ex quibus causis acci-
dant, digna res est excuti.* Cum vero & iste
præter

PRAEFATIO.

praeter hæc Θεῖόν τι ostenderit, merito eundem præ reliquis terræ motuum exemplis quatenus ad forum Physicum pertinet, sub incudem revocare dignum duximus. Tribus autem sectionibus omnem rem comprehendimus, quarum prima certitudinem facti depromit ex codice Sacro ut & Scriptoribus fide dignissimis. Secunda paucis exponit doctrinam de terræ motu in communi secundum varias causas variosque effectus. Quoniam verò tot fere sententiæ, quot capita hæc de re inveniuntur, plurimas, præcipuas tamen tam veterum quam recentiorum Philosophorum opiniones recensebimus, veramque sententiam addemus ac defendemus. Hæc autem omnia in tertia Sectione sigillatim ad præsens applicare conabimur. Deficientibus vero istis, quibus hæc applicari possint ostendemus tandem in hoc factò nihil naturalis adfuisse. His itaque præmissis sit.

SECTIO

SECTIO I.

*Enarrans factum ex Historia Sacra
& Profana.*

§. I.

ehementissimum terræ motum & cum hoc conjunctam petrarum fractionem inter alia miranda atque insolita tempore Passionis & mortis mellitissimi nostri Salvatoris in rerum natura accidisse, & ex infallibilibus Scriptoribus Sacris & aliorum probatissimorum Historicorum monumentis cuivis facile innotescit.

§. II.

Et quidem inter Amanuensis Spiritu Sancto illuminatos fidelissimus Servatoris nostri discipulus Mattheus ita scribit Historiæ suæ Evangelicæ cap. 27.

A

51. &

51. & 52. Καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐκλύθησαν. καὶ τὰ
 μνημεῖα ἀνεώχθησαν. καὶ πολλὰ σώματα τῶν κοιμημένων ἀγίων
 ἠγέρθη. Quæ verba Erasmus ita reddidit. Et terra mo-
 ta est, & Petræ scissæ sunt. Et monumenta aperta
 sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant,
 surrexerunt.

§. III.

Ex profanis Scriptoribus egregium de his præ-
 bet testimonium Historiæ antiquæ fidelissimus con-
 servator Eusebius Chronico Canone in Historia Ti-
 berii p. 202. his verbis: Ὁ Ἰησοῦς ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ
 κύριος ἡμῶν κατὰ τὰς περὶ αὐτῆ προφητείας ἐπὶ τὸ πάθος προήει
 ἔτος ιθ' τῆς τιβερίας βασιλείας, κατ' ἐν καιρὸν καὶ ἐν ἄλλαις μὲν
 Ἑλληνικοῖς ὑπομνήμασιν ἐνευρμεν ὑπορέμενα κατὰ λέξιν ταῦτα: ὁ
 υἱὸς ἐξέλιπεν, Βιθύνεια ἐσείσθη, Νικαίας τὰ πολλὰ ἐπέσεν ἅ καὶ
 συνάθει τοῖς περὶ τὸ πάθος τῆ σωτῆρος ἡμῶν συμβεβόκοσι.
 Γράφει δὲ καὶ λέγει ὁ τὰς Ὀλυμπιάδας - - περὶ τῶν αὐτῶν ἐν τῷ
 ς. ῥήμασιν αὐτοῖς ταῦτα: τῷ δ' ἔτει τῆς σβ. Ὀλυμπιάδος ἐγένετο ἐκ-
 κλείψις ἡλίου μεγίστη τῶν γνωρισμένων πρότερον. καὶ νύξ ἄρα 5 τῆς
 ἡμέρας ἐγένετο, ὥστε καὶ ἀσέρας ἐν ἑρανίῳ Φανῆσαι σεισμός το
 μέγας κατὰ Βιδύνιαν, γενόμενος τὰ πολλὰ Νικαίας κατεσρέφατο.
 Καὶ τὰντα ὁ δηλωθεὶς ἀνήρ: Juxta versionem D. Hierony-
 mi ita sonant: Jesus Christus secundum Prophetias,
 quæ de eo fuerunt prolatae, ad passionem venit anno
 Tiberii 18, quo tempore etiam in avis Ethnicorum
 Commentariis hæc ad verbum scripta reperimus:
 Solis facta defectio: Bithynia terræ motu concussa,
 & in urbe Nicæa ædes plurimæ corruerunt. Quæ
 omnia his congruunt, quæ passione Domini accide-
 rant. Scribit vero super his & Phlegon, qui Olympi-
 adum egregius supputator est, in tertio decimo Li-
 bro ita dicens: Quarto autem anno CCII. Olympi-
 adis

dis magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta: dies hora sexta in tenebrosam noctem versus, ut stellæ in cælo visæ sint, terræque motus in Bythinia Nicææ urbis multas ædes subverteret, ad quod testimonium etiam provocat *Daniel Huetius* Demonstr. Evang. prop. 3. §. 8. p. 42.

§. IV.

Origenes autem L. 2. contra Celsum ita scribit: De Sole autem Tiberii Cæsaris tempore obscurato, quo Imperante Jesus creditur cruci fuisse affixus, & de magnis terræ motibus tunc factis scripsit Phlegon in 13. L. 14. ut arbitror de temporibus Libro. Utinam autem isti Phlegontis libri omnes nobis essent superstites, quia Olympiadum accuratissimus supputator fuit, & multa historiæ antiquæ monumenta nobis aperirentur. Nihilominus *Ger. Joan Vossius* Harm. Evang. Lib. II. c. 10. ut Ecclipsin illam, sic & terræ motum alium esse vult ab eo, quem Evangelistæ referunt, ex hoc fundamento valde lubrico: quod Phlegon narrat, terræ motum in Bithynia fuisse, & silere de terræ motu in Palæstina. Sed respondet *Huetius* l. c. p. 45. sequentem in modum: nempe singulas regiones motu hoc concussas percensere non instituerat, sed eam notare satis habuit, quam vehementer afflictam, ac præ multis percussam esse sciverat.

§. V.

Ita & *Nicephorus* Histor. Eccl. Lib. I. c. 17. scribit: Civitates alias 14. in minore Asia tum temporis concussas esse, nempe: Ephesum, Magnesium, Sardin, Mosthenas, Hiero-Cæsaream, Philadelphiam, Molum,

Timūm, Myrinam, Cymen, Apolloniam, Hyrianam, Diam &c. Cybaram. Vid. Sim. Majolus Dierum Canticul. Tom. I. Colloqv. 1. p. 23. Imo & prædicti Scriptores putant, hunc motum fuisse illum ipsum, qui *memoria mortalium maximus* vocatur, referente, *Tacito* L. 2. & *Plinio* Histor. Nat. L. 2. c. 84.

§. VI.

Verum de hoc non bene conveniunt inter se Authores; cum Eusebius Anno Imperii Tiberii 5. hunc motum accidisse eoque 13. urbes concussas esse asserat, Chron. can. in vita Tiberii. Plinius vero & Tac. ll. cc. saltem 12. addantque, fuisse *motum nocturnum*. Author Libri de Mirabilibus Scripturæ scribit, ea concussione etiam oppida aliquot Thraciæ fuisse eversa. Alii autem contendunt, eum incidisse in annum Christi 19. Tiberii 3. De qua ultima sententia legatur Luc. Osiander in Epir. Hist. Eccl. cent. I. Lib. I. cap. 6.

§. VII.

Interim quia hæc partim incerta partim contradictionibus sint plena, alterum illum ex Plinio & aliis citatum terræ motum non adeo curabimus, sive idem cum illo, de quo nobis res est, fuerit, sive minus. Possemus tamen facile ostendere, hunc cum illo minime eundem fuisse. Maximum enim & omni exceptione majorem testem habemus Evangelistam Lucam, in Historiæ suæ Sacræ c. 3. v. 1. & seqq. ita scribentem: Anno autem decimo quinto Imperii Tiberii Caesaris &c. factum, ut *Jesu Baptizato* & orante aperiretur cælum. Si ergo Eusebio fides est ha-

habenda, anno Tiberii 18. Christum fuisse passum; manifesto relinquatur ridiculum & absurdum annum 15. cum 18. confundere.

§. VIII.

De sola itaque illa concussione terræ, quæ tempore passionis dulcissimi Servatoris infallibili Theandri & satis probabili Patrum suffragiis accidisse sat confirmata est, nostrum erit ex instituto agere, & inquirere, utrum causas naturales agnoverit, nec ne. Hoc vero uti in Præfatione monuimus, commode fieri non poterit, nisi prius doctrinam de terræ motu in communi juxta varias causas naturales & varios effectus breviter præmittamus. Sit itaque

SECTIO II.

Quæ sistit

Totam tractationem de Terræ motu secundum causas suas naturales variosque effectus juxta varias Aulhorum sententias breviter comprehensam.

§. I.

Terræ motum vero consideramus non ex Opinione Pythagorica & Copernicana, qua terra quotidie circa centrum & quotannis circa Solem revolvi dicitur; neque istum motum, quo perpetuo titubare statuitur; sed istum motum, qui fit accedente aliqua causa naturali terram vehementer pulsante, uti febricans concutitur. Quamvis vero *Helmontius* Terræ Tremore no. 1. valde contendat, quod Ter-

ræ motus non *motus*, sed *tremor* dicendus fit, & quid-
 dem ex hac ratione: quia (inquit) vocabulum *motus*
 adeo generale est, & omnia fere corpora naturaliter
 moventur, terra videlicet vel aliud corpus grave
 dum deorsum properat, dicitur seipsum movere; a-
 qua fluens rotam movet active: In terræ vero tre-
 more videri putat motum esse passivum, adeoque
 per accidens, sibi in proprium. Præterea quoniam
 motus proprius Globo terraqueo ex Decreto Eccle-
 siæ denegetur, ideoque vocabulum *motus* se remo-
 visse atque immutasse, ut rectius terra pavida tre-
 mere, quam moveri dicatur. Sed hætenus nullam
 adhuc videmus rationem cur locutionem illam, quæ
 Spiritui Sancto, & per tot lustrorum spatia foro Phi-
 losophico placuit, deseramus. Utique enim neces-
 sium erat generale vocabulum assumere, quod sub se
 species comprehenderet. Peccat igitur in eo Hel-
 montius, dum vocabulum speciei quale est tremor,
 ceu infra patebit, generi imponit. Præterea pluri-
 mis olim persuasum fuit, terram vel plane non mo-
 veri, vel saltem non habere motum sensibilem, qui
 ab omnibus percipi posset; quapropter agitationem
 illam vel concussionem extraordinariam appellarunt
 motum quieti oppositum. Et tandem nil novi mo-
 nuit Helmontius, cum referente *Plut.* in plac. Phil.
 L. III. c. 15. tale quid circa terræ motum desiderave-
 rint Metrodorus, Democritus & Plato.

§. II.

Verum ut ad rem ipsam veniamus, ante omnia
 inquirenda nobis erit (Nam terræ motum dari jam
 supponimus, cum Historici passim, & tristis proh do-
 lor!

lör! experientia singulis ferme annis de eo nos certos reddant) causa terræ motus efficiens: In qua investiganda tam veteribus quam Modernis multæ & diversissimæ exorsæ sunt sententiæ. Quas tamen breviter, & quoad instituti ratio requirit, enarrasse juvabit. Non nunc memorabo opinionem Babyloniorum, qui circa terræ motus causam, ut narrat *Plin.* L. II. c. 67. recurrerant ad sidera; neq; Pontificum Rom. qui referebant ad Deum Deamve, illique propterea innominato sacrificabant, quoniam, inquit *Varro* apud *A. Gell.* & qua vi & per quem Deorum Dearumve terra tremere, incertum esset. Antiquissimorum Græcorum Philosophi efficientem terræ motus dicebant esse motum illum a fluctibus aquarum in cavernis subterraneis undantium exagitatum. Quo respexisse videntur, dum Neptunum *ἑποχυσίων ἡγήσατορα*, terræ quassatorem & motorem appellarunt. *Agellius* lib. 2. cap. 28. Atque his nitentur, quod in terræ motibus sæpe novi conspicerentur fontes & abyssi *G. J. Voss.* de O. & P. Idololatr. lib. 2. cap. 77. p. 353. Aliter sensit Thales Milesius persuasum habens, globum terræ subinde supernatare aquis instar navigii, & quoties aqua eam fortassis in latus inclinet, toties vehementer moveri. *Sen. quæst. naturat.* lib. 6. c. 6. Democritus autem statuit, terram plenam aqua existentem & suscipientem multam aliam pluvialem ab hac moveri. Amplior enim cum fit, quia non possunt suscipere cavitates, vim inferentem, facere terræ motum, & cum exsiccatur & transit in vacua loca ex repletioribus transiens invadendo movere. *Plutarch.* de plac. phil. 3. c. 15.

§. III.

§. III.

Ignibus causam terræ motus adsignat Anaxagoras conjunctis tamen cum aere, cujus Spiritus crassi in interioribus terræ in nubes redigantur, quæ eadem, qua interdum apud nos, vi frangi soleant, ex qua ruptura & collisione nubium ignis edidatur. Qui in obviis exitum quærens tandem per angusta nanciscatur viam exeundi, aut etiam vi sibi acquirat. Sen. I. c. c. 9. Licet *P. Gassendus* Phys. Sect. III. L. I. c. 6. p. 46. ex Aristot. Meteor. II. c. 7. & Origenis Libro de universis sectis; aliam fuisse illius sententiam moneat; terram nimirum totam suapte natura fungosam, ac superiore solum parte compactiore ob pluvias facta; inferiorem cavitatibus interstructam sustentam ab aere: Æthera vero eo incidentem, quod levis sit, sursum eniti, terramque ab imo totam commovere. Conf. qq. de his atque seqq. veterum sententiis *Hannib. Rosel.* Comm. in Phymandr. Tom. V. Comment. 12. Dial. 5. Quæst. 5. cap. 1. p. 211. seqq. Alii aliter statuerunt, videlicet ignem, pluribus obrutum locis, ardere & proxima quæque consumere. Quæ exesa atque collapsa sequatur & motus illarum partium, quæ necessariis destitutæ adminiculis labi & corruï necesse habeant, sicut & sequitur incendium in civitate aliqua factum. Iisdem ignibus alii tremorem adscribentes dicunt ferventes in pluribus locis multum humorem sine exitu volvere, qui vi sua acrius insistendo obvia diffundat, remissior vero etiamnum ea moveat, sicut aqua spumat igne substrato. Sen. I. c. cap. 11.

§. IV.

§. IV.

Neque vero desunt, qui spiritum terræ motorem statuunt. Ventis, inquit, *Archelaus*, in concava terræ delatis, omnibusque spatiis repletis, superveniens spiritus priorem premit ac perturbat. Hic quærens exitum omnes angustias dimovet, claustraque sua conatur effringere. Unde spiritu luctante exitumque quærente fiant terræ motus. De his & aliis opinionibus vid. *Aristot. Meteor. Lib. II. cap. 7.* *Conimbricenses* in eund. locum. item *Senecam Natural. Quæst. Lib. VI. a cap. 12. usque ad 15. Agell. lib. 2. cap. 28.*

§. V.

Anaximenes vero dixit, ipsam terram esse causam sui motus, dum intra se exesa & labefactata præceps volvatur, inque voraginum profunditatem decidat. Quod placitum *Conimbricenses* uberius deducunt ex *Senec. l. c. cap. 10.* Eandem sententiam fovebant illi, qui imaginabantur, terram concuti & pavere, cum toti montes & specus subterranei aliquando decidant, prout cecinit *Lucretius* *Libr. VI. Poemat.*

*Terra superna tremit magnis concussa ruinis
Subter, ubi ingentes speluncas subruit ætas.
Quippe cadunt toti montes magnoque repente
Concussu late discerpunt inde tremores.
Et merito quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta, viam propter, non magno pondere, tota.*

§. VI.

Alii ex Veteribus causam terræ motus capere non valentes inmania & horrenda effinxerunt monstra,

B

stra,

strâ, quorum barritu sola terra disrumperetur. Unde *Ælianus de Samiis sequentia narrat: Euphorion in commentariis refert, temporibus antiquissimis in Samo, cum ea incolis esset vacua, fuisse feras maximæ molis, truces & obviis terribiles, quorum sola voce terra discederet.* Libr. XVII. de animal. c. 28.

§. VII.

Hæc partim fabulis, partim infirmis nixa principiis ideo recensere voluimus, ut eo facilius patefcatur, quam intricatum & captu difficile præcis mortalibus fuerit invenire causam terræ motus effectricem. Unde non mirandum venit, quod antiquiores *Romani eandem quondam ignoraverint. Hi enim, ubi terram movisse senserant, & ferias supplicationesque edicto imperabant, nomen Dei, uti solet, cui ferie servandæ, non exprimebant, ne alium pro alio nominando falsa religione populum alligarent, scribit Agellius Lib. II. Noct. Att. c. 28. Quorsum & intendere videtur Seneca Natur. Quæst. Lib. V. c. 5. inquit: Magni animi res fuit rerum naturæ latebras dimovere, nec contentum exteriori ejus conspectu introspicere & in Deorum secreta &c.*

§. VIII.

*Bodinus tandem in Theatro naturæ omnibus universim molestiis breviter defuncturus mentem suam ad dicit, atque ut Aristoteli more suo detrahat, recurrit ad dæmones *εἰσπορευτάς*; ratio autem ejus est unica: Quia nulla alia causa est probabilis. Cum hoc fere idem facit *Helmontius*, qui universam doctrinam de terræ motibus a Scholis Philosophorum hæctenus traditam absurdam simul & inanem æstimat, dum*

cau-

cāusam terræ motus effectricem naturalem dari posse perfracte negat. Scribit vero Tract. *Terræ Tremor*, no. 30. ita: *Credo igitur, terram tremere & pavere, quoties Angelus Domini illam ferit. Ecce terræ motus magnus factus est, Angelus enim Domini descendit de cælo &c.* Sicut autem hic Philosophus universam Philosophiam partim inutilem pronunciavit, partim novis atque prorsus inauditis terminis non utilitatis, sed ostentationis gratia commutavit; Scholarum vero doctrinas per tot secula usu receptas pernegavit: ita & in hac materia pertractanda idem facere non cessavit. Quomodo vero sententiam suam probet, paulo infra videbimus.

§. IX.

Singularum autem opinionum inconvenientiam erroresque brevibus explicemus. Prima itaque Antiquissimorum Græcorum sententia huc quadrare non potest, cum in aperto sit, aquas intra terram confluentes tam validas non esse, ut fluctuatione sua integras civitates concutiant, montes evertant, novosque in plano erigant, imo ingentes pluvias semper terræ motus concomitari necesse esset, quod tamen hucusque nullus observavit. Hinc simul refutatur Thaletis vana persuasio, cum gravius nunquam supernatet leviori; sicut & navis in aqua, dum movetur, tota movetur, ita etiam totus orbis terræ uno ictu moveretur. Quæ sententia fabulam magis aut Poesin, quam Philosophiam olet, uti bene monuerunt Conimbricenses c. 1. Hæc & Democrito responsa sunt.

§. X.

An vero intra terræ cameras ex crassioribus aëris spiritibus nubes generentur ex quarum fractione ignis elisus terram quassare possit, vix ac ne vix quidem credere possumus. Idem dicendum de consumptione ignium, quibus terra exesa collabi dicta est. Neque enim nubes in visceribus terræ ex spiritibus æthereis fieri, cum & locus & finis ibi deficiat; neque ignes subterraneos tantam ruinam causare posse, hætenus ostensum est.

§. XI.

Quod vere ex irruptione montium & cavernarum subterraneorum terra moveri non possit, facile constat, si saltem proportio observetur inter fornices istos & inter plagam, quam horrendo tremore nonnunquam commotam legimus. Sæpe namque tota Germania, imo tota fere Europa concussa est, quod fractio fornices nequaquam efficere potuit. Pondere plaustrorum parum monstrabit Lucretius. In oppidis quæ per platea silicibus stratis plaustrum pertransiens facile commovere potest ædificium plateæ vicinum, lapides namque sibi invicem sunt contiguæ, & si vel unus saltem præmatur, concatenatim quasi propellitur impetus ad ædificii fundamentum. Quid autem erit in campis & viis publicis, quæ silice strata non sunt? Nihil. Vid. *Frommond. Meteorol. Libr. IV. cap. ult. Art. 1.* Tandem non est, quod nobis insolita monstra fingamus, cum Samiorum Nejades nihil aliud sint quam ipsi terræ motus. Neid enim vel 𐤍 Phœnicibus designabat terræ motum, quo sensu

sensu & legitur, Esa. 24, 20. vacillando vacillabit terra & *והתהדרה* & commovebitur ut tugurium &c. Fufius deduxit hæc *Bochardus* Geograph. Sacra pag. 408. & 409. Quamvis & *Helmont.* l. c. concedamus, Angelum Domini de cælo descendentem feriisse terram, tamen omnes terræ motus ad istam causam restringere, aut a particulari ad universale argumentari, non licebit.

§. XII.

Nunc videamus, an causam aliquam probabiliorẽ Bodino, & quidem naturaliter operantem *Helmontio*, invenire queamus. Nimirum certo certius est, dari spiritum sive halitum terræ visceribus inclusum. Exitum vero quærens, cum non invenit, sæpius retrogreditur, omnesque angustias sibi occurrentes dirimere annititur, unde ingens fit tumultus sive motus. Spiritus autem subterraneos terræ motum efficere, probat *Frommond.* l. c. quia (inquit) quoties terra pulsa pertunditur aut debiscit, evolant halitus aliqui sæpe pestilentes, ignis etiam aliquando & cineres. Ergo ille fuit, qui terram rupit, & eam suffodiendo concussit. Porro spiritum istum vehementissimum & validum quid esse probat *Arist.* l. c. vehementissimum igitur est ex necessitate, quod citissime fertur, percutit enim maxime propter velocitatem. *Seneca* l. c. c. 21. vocat id, quo nihil est in rerum natura potentius, nihil acrius &c.

§. XIII.

Hisce objicit *Bodinus*: quamvis concedat dari ejusmodi spiritum subterraneum, non tamen tantæ efficaciam esse, ut totos montes & rotas interdum ur-

bes concutere valeat. Verum huic exceptioni statim respondet *Aristoteles* exemplo aeris, item febricitantium & phreneticorum. Videmus enim vento concirato horrendæ magnitudinis saxa ab uno in alium locum vehi, imo sylvas, domus & turres altissimas quandoque destrui & collabi. In febricitantibus quoque mira sæpe observamus, hi enim spiritibus per organa & nervos diffusis adeo commoventur, ut ne funibus quidem a motu isto coërcere valeas. Idem videmus in phreneticis, qui spiritibus intra se concitatis vincula manibus pedibusque alligata facile diffringunt, quod extra illum statum facere nunquam potuissent. Similiter experientia notum est, pulvere pyreo totas quandoque turres & castella, quin integros montes convelli atque dirimi. Si autem ars naturæ imitatrix hæc talia efficere potest, quidni natura ipsa adhuc plura. Vid. *Arist. c. l.* Item *Comimbr.* & *Frommond. ll. cc.*

§. XIV.

Ut autem *Helmontius* vanam suam persuasionem confirmet, nostram vero sententiam simul destruat, ita procedit: Dicit nempe *l. c. n. 5.* terram actualiter certis soleis sive fundis esse distinctam. Primum esse argillosum, arenosum &c. Subter quem secundus est sabulum diversum; subter hunc tertius, mons siliacus, *Kneyberg* dictus, origo mineralium. Tandem quartus arena vivens, sabulum bulliens, *quellen* dictus. His suppositis, pergit *Helmont.* debet locus exhalationum in aliquo dictorum fundorum constitui, cum in terra non sit locus extra dicta strata. In primo non
po-

potest exhalatio contineri, utpote qui aeri est propinquior. Non in secundo, quia ita paludes non trepidassent. Non in Tertio. Neque quarto intra *quellen*, hoc enim continua sua unitate centro universi connexum facile ejusmodi exhalationem exsufflaret, priusquam tantam molem simul attolleret. Itaque in præfatis terræ stratis impossibilem esse exhalationum fuscitationem dicit *num. 9. & 22.* Imo exhalationum quantitatem, ortum, progressum, potestatem, hospitium, celeritatem, ridiculum quid esse scribit *num. 8.*

§. XV.

Quid vero his suis fundis subsit, considerabimus. Negari quidem non potest, in terræ visceribus varios esse situs, variasque ejus condiciones. Hinc Hollandiam sæpius tremuisse, quam Italiam, notum est, quæ omnia solo cujusque regionis debentur. Totum autem terrarum orbem prædictis soleis five fundis & non aliis esse distinctam, unde probabit *Helmontius?* certe ex singulari quarundam regionum conditione universalem suam stabilire non potest. Nonne in diversis locis argilla luto atque sabulo, quin & lapidibus oblecta terra effoditur? Nonne & possent adhuc plura subesse sola? Estne emensus amplum illud spatium a *Kneyberg* usque ad centrum terræ, ut sabulum bulliens ibidem senserit? Ast videntur mera figmenta omni ratione probabili & saniorum Philosophorum consensu penitus destituta. Si enim prædicta sola per totum terræ globum æqualiter extenderentur, omnes plagæ unius ejusdemque indolis essent. Non itaque impossibile est terram intra se dictas exhalationes

halationes posse continere. Quid si exhalationes intra *quellen* aut primum solum contineri diceremus? Protecto id non repugnaret. Fatente enim ipso *Helmont*. *Quellen* est sabulum bulliens, quod omnino exhalationes producit; primus vero fundus, non obstante quod aëri proximior, varias ob rationes illas continere potest. Neque celeritas illarum risu est excipienda. Audi *Aristot.* c. l. de Spiritu sub terraneo ita differentem: *vehementissimum est ex necessitate, quod citissime fertur; percutit enim maxime propter velocitatem.* Et paucis interjectis: *Ignis, quando cum spiritu fuerit, fit flamma, & fertur celeriter.* Conf. *Senec.* cap. 21. qui affirmat: *Hunc spiritum esse, qui tanta possit conari, quo nihil est in rerum natura potentius, nihil acrius, sine quo nec illæ quidem, quæ vehementissima sunt, valent.*

§ XVI.

Instat *Helmont.* num. 7. non esse æquam cujusque loci capacitatem, qua exhalatio hospitatur, neque æquam cujusque oneris farcinam aut resistentiam ponderis. Neque possibilem esse æquam exhalationis illius fuscitationem per tam ingens spatium, & Solis cœlique differentiam; Cum ejusmodi exhalatio locorum varietate, moventis differentia, magnitudine, activitate, celeritate, suam dimetiens efficaciam, necessario impar, locorum etiam imparitatibus obedire deberet. Tandem subjungit num. 12. *His concessis simul & semel alicubi terra, non autem sæpius, velut rigore febrili, trepidasset.*

§ XVII.

Neque vero nos negamus, cujusque loci capacita-

citatem, vim spirituum, item onus incumbens, non semper esse æquale. Hæc enim non sunt necessaria, alias terra uno motu tota moveretur. Sic *Seneca* testatur, *Theresiam suæ ætatis Insulam in Mari Ægeo a spiritu spectantibus nautis evectam esse.* Hæc & similia ab in æquali locorum habitudine dependere facile est colligere. De fuscitatione exhalationum idem erit dicendum, de qua paulo infra.

§. XVIII.

Sed valeant hæc. Redimus nunc iterum ad nostrum institutum, in quo videmus, dictas exhalationes ab ignibus subterraneis quoque augeri afferente *Arist. l. c. c. 8. ὑπάρχει γὰρ ἡ γῆ καὶ αὐτὴν ἕρηά, διὰ τε τῶν ὀμβρῶν ἔχουσα ἐν αὐτῇ νοτίδα πολλὴν, ὥστ' ὑπὸ τε τῶν ἡλίου καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πυρῶν θερμαινομένης.* h. e. *existit enim terra per se quidem sicca, propter imbres autem habet in seipsa humiditatem multam, ut & a Sole, & ab eo, qui in seipsa, igne incalescens &c.* Hinc montes & loca ignivoma tremoribus valde sunt obnoxia: ut Sicilia Campania, item loca, in quibus thermæ inveniuntur, quibus Italia satis referta est teste *Bodino*, item *Fal. L. de Tb. c. 5.* Non itaque mirum est, si Ferrariam, Campaniam, Bononiam, aut alia Italiæ loca spiritu subterraneo concussa esse audimus, præcipue si loca Ferrariæ finitima crateres quosdam ignivomos sub se contineant, quod ex eodem *Fallopio Frommond.* asserit. Satis proinde perspicuum est, spiritus subterraneos ignibus concitados quassando exhalare, montes enim vix unquam rupto vertice evomunt ignes, nisi præcesserit terræ motus. Quod observatum fuit in conflagratione Vesuvii sub *Tito*, item in montibus Americanis & Ætna Siciliae.

C

Vid.

Vid. quoque ex *Cartesianis Anton. L. Grand. Instit. Philof. Part. VI. Art. 19. p. 648. & 649.*

§. XIX.

Etiam calorem subter *quellen*, mari, stagnis itidem & fluminibus &c. subesse negat *Helmont. num. 10.* Oportet, inquit, *calorem & siccitatem fortes esse & actuales ad ejusmodi insignem effectum, non autem potentiales qualitates, nudas, remotas, impossibiles sive somnarias &c.* Si autem ejusmodi ignes terræ non subsunt, unde calorem suum habebit? non a seipso, quia natura satis frigida est; neque ab externo superveniente; Ergo ab alio quodam intra se operante habere necesse est; videmus namque altissimas montium ignivomorum voragines flammam ebullire. Non enim mirandum est, gigni prædictos spiritus sive exhalationes inter terram: cum hæc multis modis calefacta halitum emittit. Calefit primum a Sole, secundo ab ignibus subterraneis.

§. XX.

Hactenus quidem per omnia fere, quæ afferimus, consensit *Honoratus Fabri*, nunc Tom. III. *Physices, Tract. VI. Propos. XXII. no. 9.* dicit: citra ignis subterranei operam aquam etiam posse calefieri; dum percolatur in venis terræ, eo fere modo, quo humores corporis humani incalescunt, factoque illo puriorem humorem fecerni, quo segregato partes ignis necessario colliguntur. Verum id quidem experientia constat, ex mixtione diversorum liquorum, utpote olei tartari & calcanti aliorumque, oriri ebullitionem ac calorem, an vero aqua in venis terræ se ipsam

ipsam calefacere possit, vix credibile est. Quamvis & simile a corporibus nostris desumptum recipiamus, humores tamen a calido innato in iisdem agitari reliquum manet. Eodem modo fit in aquis cameris terræ inclusis, quæ itidem a calore spiritus accedentis necessario calefiunt, quod etiam ipse *Fabri* velle videtur, num. 15. l. c. 2. p. 76.

§. XXI.

Ventus etiam ad terræ motum haud parum facit. Sive enim ab externo summo cum impetu in viscera terræ penetret, sive in iisdem jam conclusus sit, uterque tamen igniculos vellicat, accendit, impetumque concussionis adauget. De quibus *Aristoteles* passim. Et *Plinius* Lib. II. c. 79. *Ventos in causa esse non dubium reor; neque enim unquam intramiscunt terræ, nisi sopito mari, cæloque tranquillo &c.* Non autem intelligenda hæc sunt ex sententia *Callisthenis*, *Archelai* & *Methrodori*, qui terram aliquando spiritu accedente quassari statuebant, sicut nos vento frigido subito perstricti quatimus & inhorrescimus referente *Senec.* l. c. Quod vero terra more animalis non sentiat, tam *Aristoteles* quam *Plinius* & alii passim docuerunt. Tenenda itaque sunt verba *Philosophi* l. c. *Quosdam autem fieri terræ motus & statu existente nihil irrationabile. Videmus enim aliquando simul plures stantes ventos, quorum cum in terram fertur alter, erit statu existente terræ motus.* Vid. *Frommond.* Lib. IV. c. V. Art. V.

§. XXII.

Denique Sol tanquam causa universalis ad terræ motum etiam quicquam confert, dum vapores resolvit,

solvit, & ad eundem præparat. De quo Aristoteles non uno loco. Negant quidem multi, Solem heic nihil conferre posse, cum illius munus sit potius extollare, quam intra terræ sinus cumulare vapores. *Keckermannus* vero Lib. II. de terræ motu Anno 1607. factò contrarium dicit: radios Solis acres altius in ipsas venas metallicas penetrare. Etiam spiritu multo intra terræ viscera productò plurimum motum intendere. *Plinius* l. c. hunc effectum etiam tribuit Jovi & Marti.

Verum utraque pars peccat in excessu: Illi quidem quod Soli virtutem suam detrahant, omnesque ex terra eductas exhalationes in meteora transire statuunt. Non enim omnes vapores ad ærem usque perveniunt, sed multi aut non satis leves, aut angustia pororum, impediuntur: vel aqua ventis superveniuntibus in abscondita repelluntur. *Keckermannus* vero & *Plinius* adeo magnam virtutem Planetis tribuerunt, quæ ipsis adhuc probanda incumbit. Sed hæc non sunt hujus loci. Vid. *Frommond*. l. c. & per omnia Excellentissimus *Posnerus* noster Dissertat. de singularibus ac mirandis Passionis Christi. Et hæc de causis dicta sunt.

§. XXIII.

Species terræ motuum a variis variæ traduntur, quas omnes huc referre paginæ ut & temporis angustia prohibet. Plurimas tamen easque præcipuas recensebimus. Aristoteles tantum duas denominat, pulsus videlicet & tremorem. *Posidonius* totidem: concussionem & Inclinationem, quibus tremorem addere *Senecæ* placet. *Agricola* l. c. quatuor enumerat:

merat: Tremorem, arietationem, concussionem & Inclinationem. *Fabri* l. c. *Prop.* XXIII. tres species ponit, quarum prima fit ab aqua, secunda ab halitu, tertia a flamma. *Frommond.* ex Anonymi Libro de Mundo septem species accidentarias terræ motus narrat, ut sunt: Eplicintes, Brastes, Chasmatias, Rhectes, Ostes, Palmatias & Mycetias, horumque Rhectem sive effractorem omnium perniciosissimum appellat. Divisionem vero trimembrem a Seneca datam sufficientem esse ita probat *Frommond.* l. c. quia, inquit, *Spiritus intra claustrum fremens vel recta sursum se ejaculando fornicem cavernæ pulsat, & succussionem ac pulsum habes: vel latus utrumque alternis & celeriter tundit & retundit, sicque vibratio & tremor erit; vel denique ita unum latus arietat, ut ad alterum usque non resiliat, & Inclinationem habemus.* Hæc ille.

§. XXIV.

Accedimus nunc ad subjectum sive loca illa, quæ terræ motibus sunt obnoxia. De his *Aristot.* l. c. dicit: in iis locis fieri validissimos terræ motus, ubi mare fluxibile est, aut regio fungosa & subantrosa; Hinc circa Hellespontum Siciliam, Achajam & Eubæam terra frequenter contremiscit, quia mare meatibus subterraneis ista loca percolit. Idem asserit *Senec.* c. l. cap. 26. ut & *Plinius* L. II. c. 80. De insulis idem esto iudicium. Non tamen omnes regiones maritimæ & insulæ terræ motibus æqualiter sunt obnoxia, quia non ubique idoneæ sunt cavitates. Hinc Belgium & Hollandiam rarissime moveri dicit *Frommondus* l. c. Art. 3. eo quod non habeant faxea & montosa littora, sed humilia, terrena, mollia, & ple-

rumque manu facta. Loca etiam montosa frequentiores quam plana terræ motus pati Conimbric. scribunt; quia sub montium gibbo specus manent spirituum domicilia. Vid. *Plin.* l. c. & *Honor. Fabr.* d. l. Prop. 26. Terræ vero admodum calidæ (qualis est Ægyptus) item limosæ & arenosæ, raro quassantur, hæ quidem, quia in iisdem halitus nimio æstu statim resolvuntur & evanescent. Illa, quia in iisdem spiritus facile dissipantur; Ista quia receptaculis spirituum carent. Conf. *Isaac Cardos.* Phil. liber. libr. 4. quæst. XII. p. 226.

§. XXV.

Magnitudo autem terræ motus a variis varia traditur. Et quidem *Paulus Orosius* L. 7. Histor. c. 32. scribit: sub Valentiniano totum terrarum orbem tremuisse. At si Senecæ fides habenda, nunquam per 200. milliaria (quæ Frommundus in leucas Belgicas redegit) motus posse extendi. *Acosta* tamen testatur *Lib. III.* Histor. Ind. c. 36. In Regno Peruano motus frequenter ad 160. leucas excurrere. Anno quoque 369. sub Valentiniano & 3601. Asiam, Germaniam, Hungariam & Italiam uno fere momento tremuisse legimus. Hinc in tanta motuum diversitate certum ac determinatum spatium adsignari non potest, sed semper considerandus est situs loci, multitudo atque vis spirituum, tempus, it. firmitas superstructi &c. Vid. *Frommond.* l. c.

§. XXVI.

Durant & terræ motus non uno eodemque modo. Quædam enim regiones per horam, quædam per aliquot dies, quædam per tot menses tremore a-
gi-

gitatæ sunt. *Arist.* tamen dicit l. c. 40. dies plures durasse. Interim neque hic quicquam certi asseri potest ob rationem §. præced. allatam. Major namque exhalatio tardius consumitur quam exigua, & pro majori aut minori locorum repugnantia terræ motus quoque nunc extendi nunc minui possunt. Vid. *Honor. Fabr.* prop. XXVIII. Adde *Conimbr.* & *Frommond*, Art. IV.

§. XXVII.

Dantur etiam certa signa & præfagia, quæ terræ motus sparsim præcessisse perhibentur. Horum præcipua *Aristoteles* censet Solis & Lunæ defectionem, item ante matutinos tranquillitatem & frigus forte. *Honor. Fabri* l. c. Propos. 25. ad 4. classes redegit: 1. si aqua puteana turbidior facta odorem sulphureum exhalat. Sic terræ motum Sami futurum haustu aquæ e jugi puteo præsensisse ac prædixisse fertur Pythagoræ Præceptor teste *Diog. Laert. Helmont.* qq. meminit: n. 31. Ex aqua puteana Castri Lovanienfis sulphur fœtante certo præfagio prænunciassè quendam tremorem propediem futurum. 2. Si aquæ intumescunt, quod *Posidonius* in mari mediterraneo observavit referente *Strab.* L. VI. 3. Si ær terrenior & intempestiva sentiatur. 4. Si media æstate insolitum frigus oriatur. Tribus prioribus ad huc duo apponit *Frommond.* l. c. Art. VI. & quidem ex *Aristotele*, nimirum: si linea nubis in longum & directum porrecta videatur, quæ qu. magis tranquillitatem æris, quam terræ motum denotat. Item: Si mugitus subterraneus audiatur, *Sicut enim*, inquit *Frommond.* vix unquam fulmen sine tumultuante ante tonitru emicat: Ita rarissime terræ motus, qui mugiat. Quod & per

& per multa secula compertum esse probat Aristotelis & aliorum Authorum testimoniis. Adde *Conimbr.* c. 1. Cap. V. Mugitum tamen subterraneum omnibus præferendum censet *Arist.* l. c. qui interdum præcedat interdum sequatur interdum & audiatur absque motu. Cum quo consentit *Frommond.* l. c.

§. XXVIII.

Vere autem & autumnno ut plurimum fieri terræ motus dicit *Arist.* l. c. hæc enim tempora maxime sunt spirituosæ. Æstas quidem propter nimium calorem, & hyems propter gelu facit immobilitatem. Noctu itidem plures & majores fiunt motus ob tranquillitatem aëris & absentiam Solis. Omnia tamen anni tempora terræ motui opportuna esse experientia docet. Sic Pompejos celebrem Campaniæ urbem ipsis hybernis diebus defedissee testatur Seneca statim ab initio cit. libri. Item Anno superioris Sec. 86. die 9. Julii in Regno Peruano terræ motum esse factum fatetur *Frommond.* l. c. Art. V. Multa quoque & infinita fere exempla dari scribit, quibus terram vere & autumnno sæpissime motam esse probari possit.

§. XXIX.

Tandem etiam suos effectus terræ motus edere, per multa jam secula observatum est, variique ab Authoribus recensentur, quorum præcipui sunt: 1. Si ædificia concussa corruant. 2. Si situs locorum, aut dextra cum sinistris commutantur. 3. Si tecta arietate videntur. 4. Si terra subsidit, montesque ac civitates hiatu absorbentur. 5. Si hiatus relinquatur, & ædificia inclinant. 6. Si colles, montes & novæ insulæ adur-

adfurgunt. 7. Si fluminum aquæ absorbentur. Contra. 8. Si fontes & fluvii novi erumpunt, item, si alii alyeum mutant. Tandem (qui pessimus est) si pestilentia exoriatur. Hanc enim omnium fere terræ motuum sobolem esse exemplis satis probari potest. *Nec mirum est*, inquit, Sen. l. c. *multa enim mortifera in alto latent*. Singulorum effectuum rationes & exempla vid. apud *Frommond*. Art. VII. *Senec. Conimbr. Aristot. Plin. ll. cc. it. Honor. Fabri l. c. prop. 24*. Quibus addi potest ex Observationibus *Francisci Travigini* gyri terræ diurni iudicium, dum in terræ motu Ragusiano præter lateralem terræ vibrationem etiam motum ab occidente ad orientem observasse sibi visus fuit. Videatur *Physica* ejus hac de re *Disquisitiono*, quæ Venetiis prodiit 1673.

SECTIO III.

§. I.

Nunc videamus, an ista, quæ de terræ motu in communi diximus, ad hunc præsentem etiam quadrent, nec ne? Ubi ante omnia in naturam soli Judaici, num etiam ejusmodi spiritus quassatores intra sua viscera alat, inquirendum est. Equidem negare non possumus, Palestinam totam maris alveo esse conjunctam, unde aquæ fluentes interioribus istius soli facile se insinuare possent. Præterea notum est, totam terram sanctam (& sic quoque Judæam) esse montosam, unde non mirum esset, si intra montium gibbos halitus alat, validissimosque terræ motus subeat. An vero & solum Hierosolymitanum ita

D

se

se habuerit, non satis certo dici potest, cum in meditullio Palæstinae, atque ita satis procul a mari, sita fuerit. Interim cum de natura soli istius nobis non satis constet, atque an intra se fornices & spiritus quassatores contineat, non certe dici possit, (quod & de aliis regionibus oppido fatemur, nemo enim quantitatem fornicum subterraneorum, neque qualitatem halituum determinare potest) etiam de eodem argumentari illicitum erit.

§. II.

Vehementissimum autem, imo toti Orbi communem fuisse istum terræ motum facillius asseri potest. Non enim absque ratione Amanuensis Sacer usus est vocabulo generali ἡ γῆ. Quod vocabulum cum alio nomine constructum, aut pronomini demonstrativo positum significat certam terræ plagam, aut regionem, imo & urbem. Vid. *Matth. 2, vers. 6. & 21. Job. 3, 21. &c.* Econtrario gloriosissimus Salvator *Matth. 24, 30. & 35.* de interitu hujus universi Judæis prædicans, eadem voce generali utitur, ad indicandum, non soli terræ Judaicæ, sed omnibus omnino terræ regionibus illam ruinam æqualiter superventuram esse. Et quemadmodum tenebræ, quæ paulo ante ingruerant, totum occupavere orbem, ita forsitan a vero alienum non erit, si quis dixerit, hunc terræ motum fuisse universalem. Si itaque hic terræ motus universalis fuit, facile colligi poterit, istum nullæ causæ naturali, sed agenti cuidam supernaturali, naturales debuisse. Et quamvis Philosophi ob variorum locorum varios situs, qualitates, tempora &c. certam ac definitam quantitatem terræ motibus non assignent,

figment, in eo tamen omnes consentiunt, uno eodemque motu totum terræ orbem simul quassari non posse. Uti supra Sect. II. §. 27. ostendimus.

§. III.

Accedit quoque & hoc, quod exiguo admodum tempore duraverit. Refert enim *S. Matth. c. 28. v. 2.* biduo nondum præterlapso alium terræ motum, & quidem magnum, istum subsequutum fuisse. Ast vero uno ore docent Philosophi, quod unicus terræ motus, & in solo duro ac petroso (quale Judaicum erat) ortus, brevi non desinat; aut, quamvis desinat, per intervalla tamen redeat. Ita enim scribit *Aristot. l. c.* Cum autem validus extiterit terræ motus, nec illico, nec funditus quaterre terram desinit, quinimo non ante 40. dies sistitur. Plerumque & tardius, utpote cum quidam annuo & biennii spatio circa eadem loca vigeat duretque. Hinc per se liquet, terram tam brevi tempore commotam ad pristinum statum redire non potuisse, ut novæ statim cameræ præparari, atque in iisdem halitus denuo colligi poterint. Taceo, quod ne ullus quidem Scriptor de talismodi exemplo mentionem faciat.

§. IV.

Signa quoque aut præfagia istum præcessisse neque textus Sacer neque alius Scriptor perhibet. Si itaque (sicut supra Sect. II. §. 29. diximus) terræ motus semper quædam indicia anteire solent, quæ tam intra terram, (ut, quando aqua puteana sapore Sulphureo tingitur) quam extra terram, ut aëris serenitas & intempestivitas, observantur, itidem ex naturalium numero hunc merito excludimus.

D 2

§. V.

§. V.

Confirmamur in nostra sententia, si hujus terræ motus effectus, quos Evangelista Mattheus recenset, consideramus. Sunt vero illi: scissio Petrarum, & apertio sepulchrorum. Non negamus causam huic scissuræ petrarum dedisse, cum vero non omnis terræ motus durissimas Petras discindat, ac dissilire faciat, merito pro peculiari miraculo id habetur. Qui Hierosolimis fuerunt, & ipsi coram petras haste intuiti sunt, testantur, scissionem illam adhuc hodie oculis obviam esse, adeoque terribilem, ut horrorem intuentibus incutiat. *Hieronymus* dicit in Evangelio Nazaræorum legi: quod superliminare templi infinitæ magnitudinis in hac scissione petrarum fuerit fractum & divisum. Alii scribunt, rupem montis Calvariæ, in qua fixæ fuerunt tres cruce, eo modo scissam esse, ut inter Christi & impii latronis crucem divisio interjecta sit, latronem a Domino divisum esse significans, referente *B. Gerardo in Harm. Evang.* Cap. CCIII. p. m. 2040. Par ratio dari potest de sepulchrorum apertione. Denique si fines hujus terræ motus, quos Venerandi Theologi commemorarunt, attendimus profecto non *Quaribus* sed *Terribilibus*, observabimus. Docent enim, Deum præternaturali hæc terræ concessione I. iram suam testari voluisse. II. Fuisse argumentum Innocentiæ & Majestatis Christi. III. Indicium pugnæ inter Christum & Satanam, & IV. Propagationis Evangelii per universum terrarum orbem. V. Spiritualis liberationis filiorum Dei ex Ægypto Infernali per Christi mortem factæ. Conf. *B. Gerardo l. c.* Non abludit ab his *Jerem. Drexelius* Tom. III. de Christi moriente part. II. c. II. p. 386. dum dicit: 1. patrato scelere tam abominando dignos fuisse homines vel terra dehiscite absorberi, vel ædificiorum muris sepeliri. 2. Adventum Numinis imo præsentiam his terræ tremoribus fuisse significatam. 3. Novam legem fuisse latam, quam acceptura terra tremuit. Primum graphice quoque urget *Chrysostronus* noster Hom. 89. in Matth. c. 27. *Lapides scinduntur, & terra concutitur, ut hinc percipi posset, illos quoque facile dirumpere potuisset. Nam qui lapides scidit, qui terrarum orbem tenebris obduxit, multo magis illos si voluisset, perdere potuisset: verum noluit, sed vires suas in elementis ostendens, illos ex clementia salvare volebat: Sed non fuerunt illi remissores.* Ex quibus omnibus patet, quod ostendendum erat, causam potius supernaturalem, quam naturalem, agnoscere hunc tempore Passionis Christi exortum vehementissimum terræ motum.

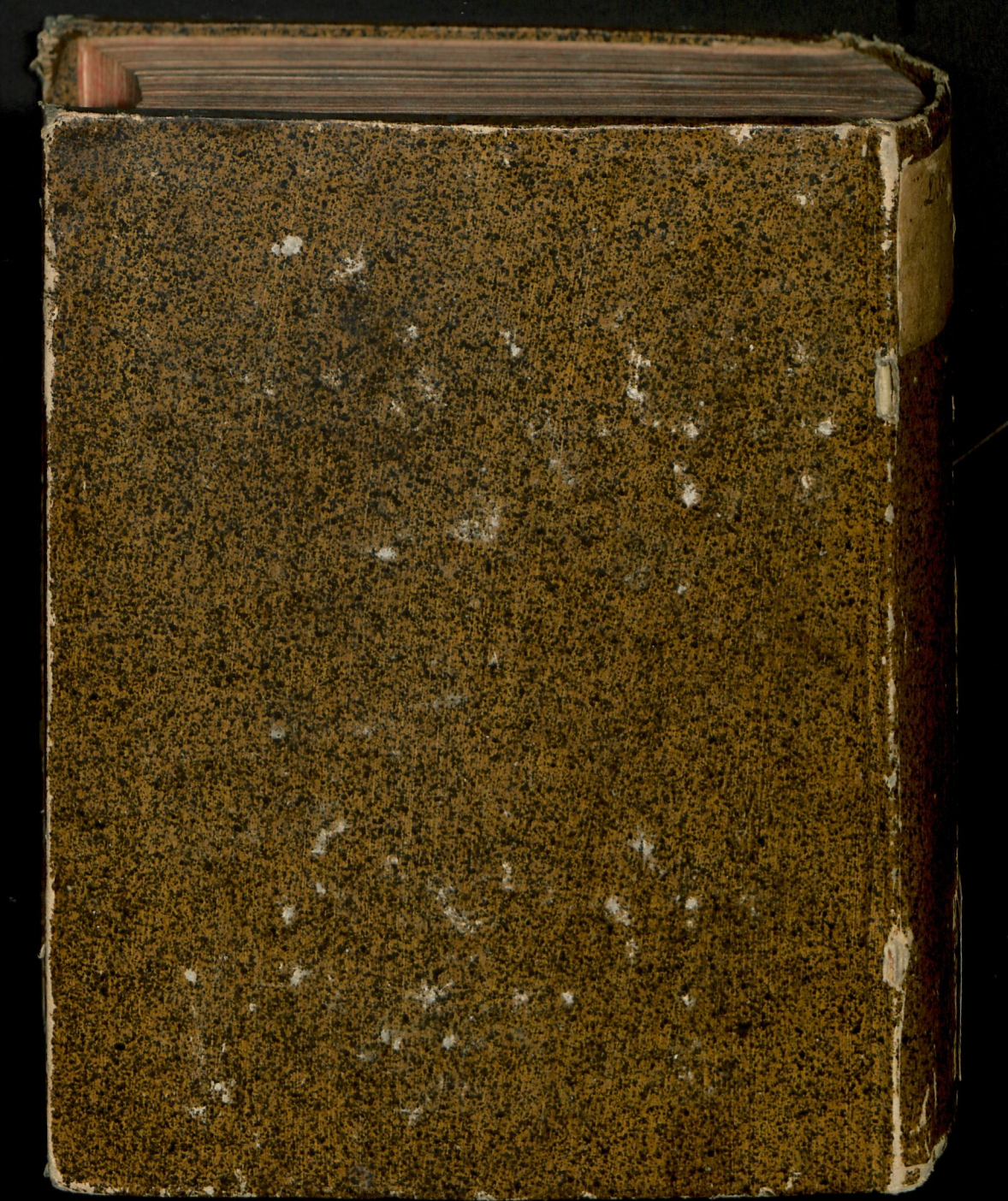

153516

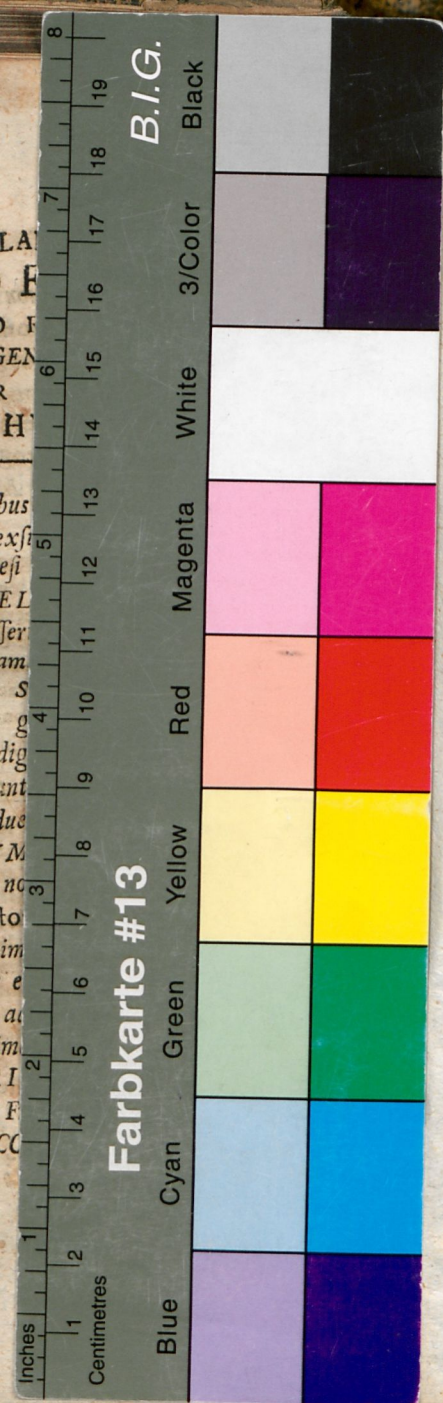
X 2310927

R

B. IOH. ANDR. SCHMID, P. P. O.
DISQUISITIO
DE
MIRACVLO
TERRAE MOTVS
TEMPORE
PASSIONIS CHRISTI
SVBSECVTO

EDITIO NOVISSIMA

HELMSTADII
EX OFFICINA VID. B. PAVL. DIET. SCHNORR (4